

ประวัติและสภาพปัจจุบันของชุมชน

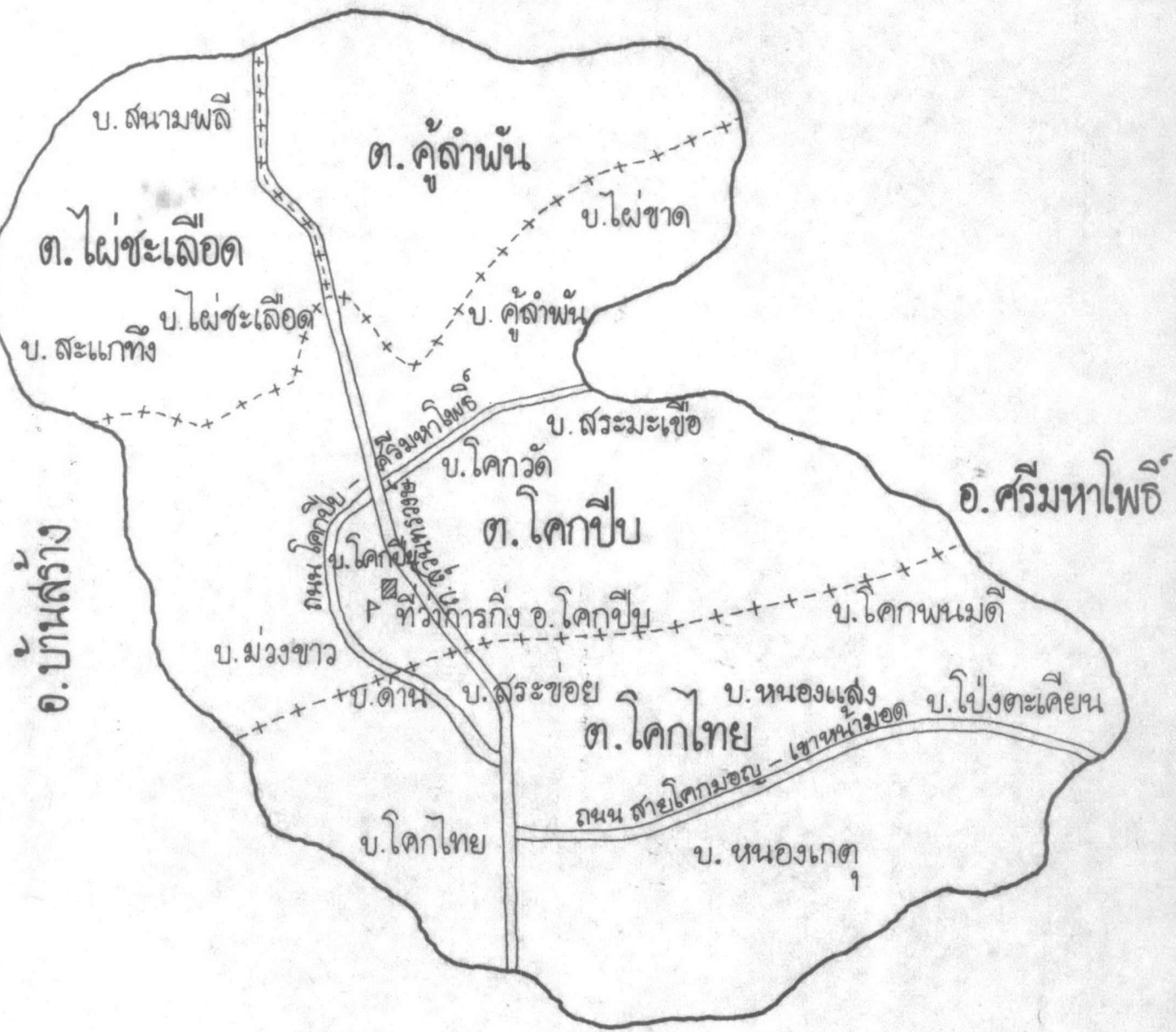
บ้านโคกวัดเป็นชุมชนระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วยประชาชน ๑,๑๓๐ คน ๑๑๓ ครัวเรือน ในตำบลโคกปี่บกิ่ง อำเภอโคกปี่บกิ่ง จังหวัดปราจีนบุรี ระยะทางห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๑๓๐ กิโลเมตร หมู่บ้านแห่งนี้ตั้งมาแล้วประมาณ ๑๓๐ ปี จากที่กว้างว่างเปล่าในบริเวณซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณ เริ่มด้วยการเข้าไปตั้งบ้านเรือนของชาวบ้าน ๓ ครัวเรือนแรก ภายใต้การนำของบาทหลวงในศาสนาคาทอลิก ๒ ท่าน สำหรับจุดมุ่งหมายของการตั้งหมู่บ้านแห่งนี้ก็เพื่อเป็นแหล่งในการเผยแพร่ศาสนาคาทอลิก ต่อจากนั้นก็มีการอพยพเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่สภาพของโคกวัดก็ยังเต็มไปด้วยป่ารกทึบ ชาวบ้านทุกคนที่ประสบกับปัญหานี้ยืนยันว่าเมื่อก่อนสิบปีที่แล้ว โคกวัดยังมีสภาพที่เปลี่ยว บ้านที่เป็นห้องแถวสองฟากถนน (ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า "ตลาด" นั้น เพิ่งสร้างเมื่อสิบปีมานี้เอง

สภาพชุมชนปัจจุบัน

ขนาดของชุมชนบ้านโคกวัด (เฉพาะบริเวณที่ตั้งบ้านเรือน) จัดได้ว่าเป็นขนาดกระทัดรัดไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป ลักษณะเป็นหมู่บ้านแบบแถวยาว (Line Village) เป็นบ้านเรือนไม้ห้องแถวยาวสองข้างถนน ถือเป็นตลาดของหมู่บ้าน หลังตลาดและวัดมีบ้านเรือนกระจายตัวออกไปอีกเล็กน้อย บ้านเรือนทั้งหมดมี ๑๑๓ หลัง มีร้านค้า ๕ ร้าน โรงสีข้าว ๑ โรง นอกจากนี้ยังมีวัดคาทอลิกโคกวัด โรงเรียนเทวรักษ์ สถาบันเคร ดิยูเนี่ยน นิคมกัญญคามิโล

แผนที่กิ่งอำเภอโคกปีบ

อ. เมือง

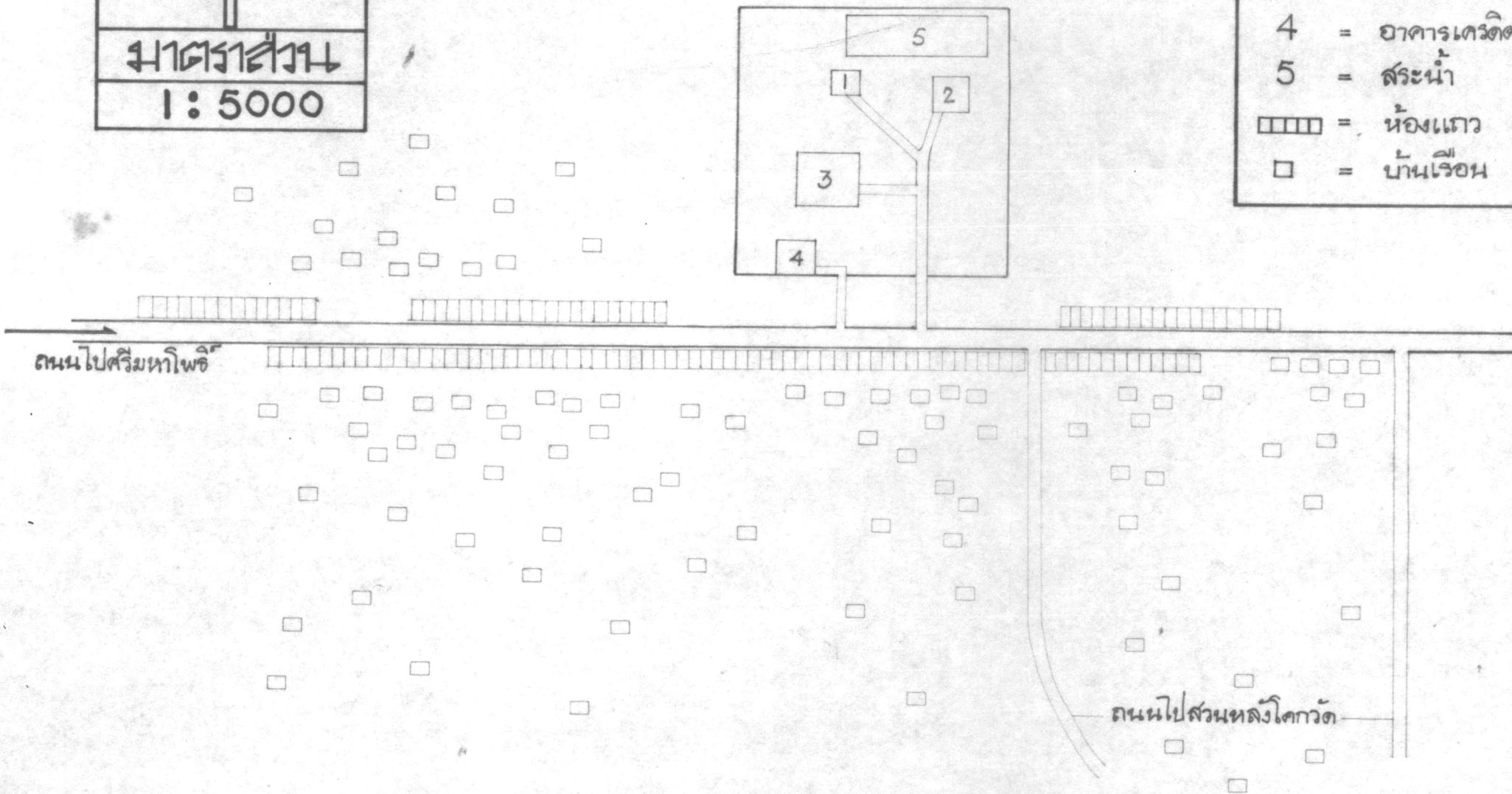
อ. บ้านสร้าง

อ. พนมसारคาม

14
 14
 1:5000

แผนผังชุมชนบ้านโคกวัด

- 1 = บ้านพักของบาทหลวง
- 2 = ตัวโบสถ์
- 3 = โรงเรียน
- 4 = อาคารเครดิตยูเนียน
- 5 = สระน้ำ
- ▤ = ห้องแถว
- = บ้านเรือน

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

อาชีพของชาวบ้านในชุมชนโคกวัดควนใหญ่ ได้แก่ การทำไร่ ทำสวน มีมากถึง ๔๔ ครอบครั้ว จากจำนวนทั้งหมด ๑๑๓ ครอบครั้วคิดเป็นร้อยละ ๔๒ ของครอบครั้วทั้งหมด จึงถือได้ว่า การทำไร่และทำสวนเป็นอาชีพที่สำคัญที่สุด อาชีพที่รองลงมาได้แก่ รับจ้าง เลี้ยงหมู ค้าขาย เลี้ยงไก่ ทำนาและอื่น ๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่ในบ้านโคกวัดหนึ่งครอบครั้วจะประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอย่าง

ชาวบ้านชุมชนโคกวัดควนใหญ่จะมีรายได้ต่ำกว่าปีละหนึ่งหมื่นบาท คือ ประมาณ ๗ - ๘ พันบาทต่อปีต่อครอบครั้ว คิดเป็นร้อยละ ๖๕ ของครอบครั้วทั้งหมด และมีเพียงร้อยละ ๒๕ ของครอบครั้วทั้งหมดที่มีรายได้มากกว่าหนึ่งหมื่นบาท แต่ไม่เกินสองหมื่นบาทต่อปี ส่วนครอบครั้วที่มีรายได้มากกว่าสองหมื่นบาทต่อปีนั้นมีเพียง ๓ ครอบครั้ว คิดเป็นร้อยละ ๒ ของครอบครั้วทั้งหมด จักได้ว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนมีฐานะค่อนข้างยากจน ในสมัยก่อน ๕ ปีมานี้ เมื่อชาวบ้านมีความจำเป็นต้องใช้เงินสักระมาณ ๒๐๐ - ๓๐๐ บาท ก็ต้องไปกู้ยืมเงินกับนายทุนที่ตลาดโคกปี่ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ ๕ ต่อเดือน ในปัจจุบันนี้ สภาพการเป็นหนี้และการต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง ๆ กำลังคืบเพิ่มมากขึ้น สำนักงานเศรษฐกิจแผนพัฒนาสิกรโคกวัด นับว่าเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทอันสำคัญยิ่งในฐานะสถาบันทางการเงินในหมู่บ้าน

ควยเหตุที่อาชีพสำคัญของชาวบ้านโคกวัด คือ การเกษตรกรรม ดังนั้น นอกจากเงินทุนแล้วที่ดินก็เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และเนื่องจากจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่พื้นดินเพื่อทำการเกษตรนั้นขยายเพิ่มขึ้นอีกไม่ได้แล้ว จึงทำให้คุณค่าของที่ดินสูงขึ้นในสายตาของชาวบ้าน ปัญหาหนึ่งทีนอกจากการขาดแคลนที่ดินแล้ว ก็คือ การขัดแย้งกันระหว่างชาวบ้านในชุมชนอันเนื่องมาจากที่ดิน ตลอดจนความขัดแย้ง (โดยเฉพาะในแง่ความรู้สึกหรือความคิดเห็น) ระหว่างภาคหลวงหรืออัคราทอลิกับชาวบ้าน (โดยเฉพาะพวกกลุ่มหม่มสาว) ในเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน

โครงสร้างทางสังคม

นอกจากครอบครัวและเครือญาติแล้ว วัดคาทอลิกโคกแก้ว คือสถาบันหลัก ที่เป็นศูนย์กลางของชีวิตภายในชุมชน ประวัติของวัดคาทอลิกโคกแก้วมีความสัมพันธ์ กับประวัติของชุมชนแห่งนี้อย่างมาก วัดคาทอลิกโคกแก้ว นอกจากเป็นแหล่งสำหรับ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและสั่งสอนอบรมคำสอนทางศาสนาให้กับชาวบ้านแล้ว วัดยังเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่อย่างอื่นอีกหลายด้าน เช่น การจัดการศึกษา การจัดแบ่ง สรรที่คืน (วัดเป็นเจ้าของที่ดินส่วนใหญ่ของชุมชนแล้วแบ่งให้ชาวบ้านเช่า) การรับ ปรึกษาปัญหาชีวิตและบางครั้งวัดก็เป็นสถานที่สำหรับจัดงานรื่นเริงต่าง ๆ อีกด้วย และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ นอกจากบริเวณวัดจะเป็นสถานที่ตั้งของสำนักงาน เคารุติคุณเนี่ยนพัฒนากร โศกแก้ว ซึ่งเป็นสถาบันการเงินที่สำคัญ เพราะเป็นทั้งแหล่ง สะสมเงินออมแหล่งใหญ่เก็บเงินแล้วมาคหวงในวัดคาทอลิกโคกแก้ว ก็มีความสำคัญ อย่างมากต่อการก่อตั้งสถาบันทางการเงินแห่งนี้

ชาวบ้านส่วนมากจะนำเงินออมของตนไปฝากไว้กับ เคารุติคุณเนี่ยนในวัน อาทิตย์ และเมื่อมีความจำเป็นพวกเขาจะกู้ยืมเงินจาก เคารุติคุณเนี่ยนฯ ความ สำคัญของ เคารุติคุณเนี่ยนฯ อีกแง่หนึ่งให้เห็นได้ก็คือ เป็นองค์กรที่ผลิตผู้นำได้อย่างดี องค์กรสำคัญที่ทำการผลิตผู้นำอีกองค์กรหนึ่งนั่นก็คือ คณะกรรมการกลางสภาวัดคาทอลิก โศกแก้ว องค์กรทั้งสองนั้นนอกจากจะเป็นองค์กรที่บรรดาบุคคลชั้นนำของชุมชนบ้าน โศกแก้วเข้าไปมีตำแหน่งในระดับสูงแล้ว ยังเป็นที่ฝึกการทำงานและรับผิดชอบ เฉพาะ หน้าที่ของตนและการร่วมทำงานและรับผิดชอบร่วมกัน อย่างไรก็ตามองค์กรทั้งสอง นี้ ผู้เข้าไปดำรงตำแหน่งเกือบทั้งหมดจะเป็นผู้ใหญ่แล้ว สำหรับเยาวชนวัยรุ่น ตลอดจนเด็กเล็กนั้นก็มุ่งเยาวชน โศกแก้วจะเป็นแหล่งของการใช้ชีวิตร่วมกันอย่าง ประชาธิปไตย การดำเนินการแต่ละอย่างจะมีการถกเถียงและแสดงความคิดเห็น ต่อกัน การตัดสินใจก็ยึดถือตามเสียงข้างมาก เมื่อตกลงใจว่าจะทำอะไรแล้ว ก็มีการแบ่งงานรับผิดชอบในส่วนของตนและของส่วนรวมทั้งหมดร่วมกันด้วย นับว่า เป็นการปูพื้นฐานไปสู่การ เป็นผู้นำในอนาคตได้อย่างดี

อย่างไรก็ตาม วิถีชีวิตของชาวบ้านโคกวัดก็เป็นจริงแล้ว มิได้จำกัดตัวเองอยู่เฉพาะภายในชุมชนบ้านโคกวัดเท่านั้น ในชีวิตประจำวันชาวบ้านโคกวัดจะติดต่อกับบุคคลภายนอกชุมชนเสมอทั้งชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงและชุมชนที่อยู่ห่างไกลออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์และความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ถ้าจะซื้อสินค้าที่เป็นเครื่องใช้ เครื่องกินที่ละมาก ๆ แล้ว ชาวบ้านโคกวัดนิยมที่จะเข้าไปในตัวเมืองปราจีนบุรี หรือไม่ก็อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา แต่ถาเกิดการเจ็บป่วยแล้วชาวบ้านมักจะรับการรักษาที่ตัวเมืองปราจีนบุรี หรือถ้าฐานะก็มากหน่อย ก็จะเข้ารับการรักษาที่กรุงเทพฯ เลย ทั้งนี้ก็เพราะ เป็นแหล่งที่มีโรงพยาบาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านโคกวัดมีใช้ชุมชนที่อยู่โคกเดียวแต่อย่างไร และการคมนาคมที่ติดต่อกับชุมชนภายนอก (แม้กระทั่งการติดต่อกับกรุงเทพฯ) เป็นไปด้วยความสะดวก

ในด้านการศึกษานั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาต้น มีบ้างเหมือนกันที่ศึกษาในระดับสูงขึ้นจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนบ้าง เคียง (หลังจากที่ได้ศึกษาจบชั้นประถมศึกษาปลายที่โรงเรียนเทวรักษ์โนนบุรี เขตวัดคทาตลิตโคกวัดแล้ว) และมีเป็นจำนวนน้อยมากที่เข้ามาศึกษาในระดับสูงที่กรุงเทพฯ พวกที่มีการศึกษาสูง ๆ นั้น เมื่อจบการศึกษาแล้ว มักไม่กลับไปอยู่ในชุมชนบ้านโคกวัด แต่แม้ว่าจะทำงานและใช้ชีวิตในเมืองอื่น ๆ โดยเฉพาะกรุงเทพฯ ก็ยังกลับไปเยี่ยมญาติพี่น้องหรือบ้านเดิมที่ชุมชนบ้านโคกวัดในบางครั้ง โดยเฉพาะเมื่อคราวมีงานเทศกาลที่สำคัญ ๆ ทางศาสนา

บ้านโคกวัดในฐานะหน่วยการปกครอง

ปัจจุบันชุมชนบ้านโคกวัด ถูกจัดเข้าเป็นหมู่บ้านที่ ๒ ของตำบลโคกปีบ กิ่งอำเภอโคกปีบ ร่วมกับชุมชนบ้านหนองสะแก นั้นหมายความว่า โดยอาณาเขตของหน่วยทางการปกครองแล้วชุมชนบ้านโคกวัดและชุมชนบ้านหนองสะแกถูกจัดเข้า

เป็นส่วนเดียวกัน (แต่ความเป็นจริงทางสังคมและวัฒนธรรมแล้ว บ้านโคกศักดิ์เป็นชุมชนหนึ่งที่แยกออกไปจากบ้านหนองสะแกและชุมชนอื่น ๆ เพราะบ้านโคกศักดิ์มีศาสนาคาทอลิก โรงเรียนเทวรักษ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนคาทอลิกเฉพาะของตนเอง และที่สำคัญคือความรู้สึกว่าพวกตนคือ "ชาวบ้านโคกศักดิ์" ซึ่งแตกต่างจาก "พวกหนองสะแก" "พวกสระมะเขือ" ฯลฯ)

ตำแหน่งผู้ใหญ่วาน เป็นตำแหน่งผู้นำที่เป็นทางการ ผู้ใหญ่วานของหมู่ที่ ๒ คนปัจจุบันเป็นชาวบ้านโคกศักดิ์ ในแง่ของอำนาจทางการเมืองนั้น อำนาจภายนอกชุมชนยอมเข้ามาเกี่ยวข้องกับอำนาจภายในชุมชนคล้ายเหมือนกัน ซึ่งก็เป็นธรรมชาติของชุมชนทั่ว ๆ ไปในประเทศไทย ซึ่งเราจะไม่กล่าวถึงรายละเอียดในที่นี้.